

Nr 323.

Av herr **Sandegård** och herr **Tamm, Gustaf**, i anledning av
Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillsättning av prästerliga tjänster.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 26 oktober 1925 hemställde sagda års kyrkomöte »det Kungl. Maj:t täcktes vidtaga erforderliga åtgärder för en reformering av bestämmelserna för tillsättande av kyrkoherdebeställning i den riktning,

I. att, för att val av kyrkoherde eller kallande av fjärde provpredikant skulle vara avgörande, skulle erfordras:

1) att den valde fått en viss kvotdel av samtliga avgivna röster,

2) att han i förhållande till den i röstetal honom närmaste fått på visst sätt kvalificerad majoritet och

3) att i valet deltagit viss kvotdel eller visst antal av de röstberättigade,

II. att, därest icke samtliga dessa villkor uppfyllts, utnämningen överginge till högre myndighet, konungen eller biskop med domkapitlet, vilken vid utnämningen icke skulle vara bunden till förslaget,

III. att, där konungen ägde utnämna kyrkoherde, vederbörande kyrkliga myndighet skulle avgiva officiellt förord för en av dem, som vid utnämningen kunde ifrågakomma.»

Kyrkolagsutskottet, vars förslag låg till grund för denna hemställan, hade i sin motivering bland annat anfört:

»Utskottet måste därför starkt framhålla, att en reform i bestämmelserna för tillsättande av kyrkoherdetjänst vore av behovet i trängande grad påkallad. Djupare sett låge en sådan reform såväl i själavårdens som i församlingens eget intresse. Ty helt säkert sutte de kyrkliga myndigheterna inne med bättre förutsättningar att bedöma förtjänsterna och förmågan hos de olika sökandena till en kyrkoherdebefattning än vad församlingarnas medlemmar gjorde även i de fall, där sådana hänsyn verkligen finge vara bestämmande vid valet, och det vore varken i själavårdens eller församlingarnas intresse, att en kanske väl beprövad kraft finge stå tillbaka för en mindre erfaren och dugande medtävlare.» Utskottet gick därefter in på en granskning av de olika vid kyrkomötet framförda förslagen till prästvalsfrågans ordnande och yttrade därvid om den s. k. Leufvén-Bundgrenska linjen (att en kyrkoherdebefattning var tredje gång må tillsättas av konungen utan prov och val) »att den bröte alltför mycket mot den hävd-

vunna praxis i avseende å prästtjänsters tillsättande. Att främtaga församlingen rätt att genom valförrättning uttala sina åsikter i sådan fråga, stode icke i god överensstämmelse med uppfattningen om församlingsmedlemmarnas medbestämmanderätt ifråga om församlingens angelägenheter, varförutom bestämmelsen i fråga skulle verka mekaniskt och godtyckligt.»

Redan följande år hade kyrkomötet att med anledning av väckta motioner ånyo taga ställning till frågan om en reform av prästvallagen, varvid emellertid kyrkomötet med uttalande av sina förhoppningar att framställningen från 1925 års kyrkomöte skulle föranleda Kungl. Maj:t att »inom kort tid» framlägga förslag till ändringar i gällande prästvallag avslög motionerna. I förnyad skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde 1929 års kyrkomöte med anledning av väckt motion, vari förordats den av närmast föregående kyrkomöten avvisade s. k. Leufvén-Rundgrenska linjen, om en *allsidig* utredning av frågan »med beaktande av olika inom kyrkomötet framkomna förslag». Kyrkolagsutskottets majoritet hade avstyrkt en framställning, som innebure ett frångående av kyrkomötets tidigare intagna ståndpunkt, och förordat skrivelse med hemställan om utredning i anslutning till de linjer för frågans lösning, som uppdragits av 1925 års kyrkomöte.

1930 års prästvalsakkunnige hava i sitt den 31 december 1932 avgivna betänkande (statens officiella utredningar 1932: 35) bland annat föreslagit, att ifråga om såväl kyrkoherde- som komministertjänster domkapitel skall äga hänskjuta frågan om tjänstens tillsättande till konungens avgörande, därest domkapitlet skulle finna, antingen att valets utgång så väsentligt avvike från vad de föreslagnas företråde sinsemellan i förtjänst och skicklighet bort föranleda, att utgången måste anses innebära en uppenbar orättvisa mot någon av dem, samt att tillika denna avvikelse icke kunde anses skäligen betingad av tjänstens särskilda behov, eller ock att valet ovidkommande hänsyn uppenbart inverkat på utgången av detsamma. Konungen skulle därvid äga att till tjänsten utnämna en av de å förslaget uppförda. Ytterligare skulle ifråga om kyrkoherdebefattningar domkapitlet hänskjuta frågan om tjänstens tillsättande till konungens avgörande, därest domkapitlet skulle finna, att valet på grund av ringa deltagande däri eller stor röstsplittring icke kunde anses vara ett samlat uttryck för församlingens vilja. I dylika fall skulle konungen äga att till tjänsten utnämna antingen en av de å förslaget uppförda eller ock, utan hinder av eljes gällande stiftsband, annan till kyrkoherdetjänst behörig präst, vilken såsom sökande anmält sig hos konungen. Det skulle därvid åligga domkapitlet dels att bereda församlingen tillfälle att i särskild ordning avgiva yttrande, dels för egen del avgiva sådant.

Kungl. Maj:ts föreliggande förslag till reform av lagen om tillsättning av prästerliga tjänster lämnar ifråga om komministertjänsterna hittills gällande grunder orubbade, vilket är att beklaga. I fråga om kyrkoherdetjänsterna har Kungl. Maj:t stannat för en linje, som i verkligheten inför en helt ny

princip i hithörande lagstiftning och i svensk befordringslagstiftning överhuvud. Fördelning av tillsättningsrätten mellan kyrkostyrelse och församling skall matematiskt fixeras så, att församlingen utser två gånger och Konungen den tredje. Att församlingen även i det tredje fallet skall gå till val och hela valproceduren, eventuellt med kallande av fjärde provpredikant, genomgås, synes knappast motivera, att förslaget fritages från det omdöme kyrkolagsutskottet 1925 fällde om den s. k. Leufvén-Rundgrenska linjen, att bestämmelsen kommer att verka mekaniskt och godtyckligt. Och vartill skall i detta fall valförrättningen tjäna? Den måste ur såväl församlingarnas som prästernas synpunkt komma att te sig skäligen meningslös. Vilka eljes behöriga prästmän skola vilja utsätta sig för mödan och risken att söka förslag, avlägga prov och underkasta sig val? Och skola församlingarna finna någon mening i att uttala sig?

Det torde t. ex. ur demokratisk synpunkt icke vara något att invända mot, att församlingens valrätt behölles men överlättes till exempelvis dess kyrkoråd eller kyrkofullmäktige, där sådana finnas. I församling, där kyrkofullmäktigeinstitutionen icke införts, kunde, om man icke vill tillägga kyrkorådet uppdraget att utöva valrätten, utses särskilda elektor till lämpligt antal. Man anknöte därmed till principen för det representativa system, som redan i stor utsträckning tillämpas även på det kyrkligt kommunala området, och varemot veterligen intet större och allmännare missnöje yppat sig. Församlingarna behölle därvid även sin rätt att kalla extra utom förslaget. Kyrkostyrelsens rättmätiga intresse tillgodosåges genom vederbörlig myndighets skyldighet att uppgöra förslag och därå uppföra behöriga sökande i den ordning de med hänsyn till förtjänst och skicklighet samt lämplighet för den särskilda tjänsten befundes förtjäna. Över uppgjort förslag skulle som nu finnas klagerätt.

Vill man åter ovillkorligen behålla församlings fria valrätt, synas sådana bestämmelser böra föreskrivas, som i möjligaste mån garantera, att församlingens val verkligen är ett uttryck för församlingens vilja. Endast om valrätten utövas, bör den vara utslagsgivande. Det synes icke orimligt att begära, att åtminstone en tredjedel av de röstberättigade ha deltagit i valet och att den valde fått en betryggande kvalificerad majoritet över den honom närmast i röstetal kommande. Vad angår invändningen, att man genom sådana bestämmelser skulle ytterligare öka möjligheterna till otillbörlig agitation, varvid »ovidkommande synpunkter av skilda slag kunde på ett avgörande sätt spela in», kan givetvis medges, att redan nu vid agitationen före ett prästval företeelser och förhållanden komma till synes, som bringa en att erinra sig det kända ordet, att »vår Herre råder över allt utom över prästval». Men det kan även ur kyrkans synpunkt ligga något av värde däri, att något vidare kretsar dragas in i den intressesfär, det här är fråga om. Man får väl även här taga det onda med det goda, vanskligheter och risker med fördelar och obestridliga värden. Man bör kanske till och med

hoppas, att i det långa loppet även på denna vanskliga väg något nytt blod kunde tillföras kyrkan. Enligt denna linje skulle, där församling icke enligt föreskrivna bestämmelser utövat sin valrätt, tillsättningsrätten övergå ifråga om kyrkoherdetjänster till Konungen, som skulle äga att utnämna även utanför förslaget — efter yttrande från domkapitel — och ifråga om komministertjänster till vederbörande domkapitel.

Med stöd av det anförda hemställes,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 154 måtte besluta sådan ändring i grunderna för tillsättning av kyrkoherde- och komministertjänster,

1) att för att församlings val av kyrkoherde eller komminister eller kallande av prästman, som icke uppförts å förslag, skall vara avgörande erfordras, att en viss kvotdel, exempelvis minst en tredjedel, av de vid valet röstberättigade däri deltagit, att den valde i förhållande till den i röstetal honom närmaste fått på visst sätt kvalificerad majoritet, ävensom viss kvotdel av samtliga avgivna röster,

2) att i annat fall tillsättningsrätten övergår ifråga om kyrkoherdetjänst till Konungen och ifråga om komministertjänst till domkapitlet, samt

3) att, där Konungen i sådant fall äger att tillsätta kyrkoherdetjänst, Konungen skall äga att utnämna antingen en av de å förslaget uppförda eller annan, till tjänsten behörig prästman, som må hos Konungen såsom sökande hava anmält sig. Därvid skall vederbörande kyrkliga myndighet avgiva förord för någon av dem, som vid tillsättningen kunna komma ifråga.

Det anhålles att vederbörande utskott vid eventuellt bifall till här framförda yrkanden måtte föranstalta om nödiga ändringar i lagtexten.

Stockholm den 17 mars 1934.

Karl Sandegård.

Gustaf Tamm.